

Горин Володимир

*К.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

БЮДЖЕТНЕ СТИМУЛЮВАННЯ КІНОІНДУСТРІЇ В УКРАЇНІ: НЕОБХІДНІСТЬ, РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В сучасних умовах питання державної підтримки та стимулювання розвитку національного кінематографу декларується одним із пріоритетних напрямів гуманітарної політики. Зважаючи на такі його характеристики, як легкість сприйняття, універсальна привабливість, фотографічний реалізм, кіно володіє беззаперечними перевагами порівняно з іншими засобами подачі інформації у питанні впливу на суспільну свідомість. Недарма, апологети тоталітарних режимів ХХ ст. відводили кінематографу особливе місце як найпотужнішому інструменту просування ідеології серед усіх видів мистецтва. В сучасний період державотворення національне кіномистецтво доцільно розглядати як дієвий інструмент формування національної ідентичності та духовних цінностей народу, засіб міжкультурного спілкування на міжнародній арені та чинник, що визначає рівень національної безпеки країни. Відсутність чіткої державницької позиції у питанні розвитку національного кіно впродовж останніх десятиліть мала руйнівні наслідки для національної безпеки, сприяла перетворенню інформаційного простору країни на майданчик для іноземної пропаганди й заклала основи для поширення в Україні відцентрових тенденцій. Зважаючи на це, відродження національного кінематографу, посилення його ролі у становленні національної свідомості та поширенні моральних цінностей українського народу є питанням національної безпеки.

Цитуючи одного із світочів сучасної фінансової науки С.І. Юрія, що «в нинішню епоху глобалізації нашої державі не можливо відгородитися від зовнішнього світу», у зв'язку з чим «доводиться шукати ефективні рішення, аби відстояти свої національні інтереси» [7], шлях до вирішення цього важливого завдання має лежати не у політиці заборон усього іноземного, а у формуванні ефективних механізмів організаційної та фінансової підтримки національної кіноіндустрії, в тому числі із залученням бюджетних коштів.

Вітчизняна правова база передбачає доволі широкі можливості державної підтримки кіноіндустрії з використанням інструментів податкового, митного, валютного регулювання. Згідно норм Закону

України «Про кінематографію», фінансове сприяння розвитку кіновиробництва здійснюється за рахунок коштів спеціального цільового рахунку, утвореного за рахунок надходжень збору на розвиток національної кінематографії, а також коштів Державного бюджету України, виділених на реалізацію відповідних цільових програм. Втім, попри наявність у законодавстві норми про справляння спеціального цільового збору, його введення на практиці постійно відкладається. Відповідно до Національної стратегії розвитку кіноіндустрії на 2015–2020 рр., на початку 2015 р. широко обговорювалась ініціатива Міністерства культури України та Державного агентства України з питань кіно (далі – Держкіно) щодо впровадження такого збору за демонстрування іноземних фільмів у кінотеатрах і на телебаченні, як певного відсотка від доходів кінотеатрів, кінодистриб'юторів, телеканалів, операторів кабельного телебачення та провайдерів доступу до Інтернет. Іншим законопроектом [5] пропонувалось ввести додатковий збір для стимулювання вітчизняного кіновиробництва з доходів від лотерейної діяльності. Однак, після неоднозначного сприйняття суспільством ініціативи щодо введення збору з доходів суб'єктів галузі Міністерство культури України від його впровадження відмовилось. У розробленому профільним міністерством і Держкіно спільному законопроекті [6] збережено думку лише щодо впровадження збору з лотерей, а основну роль у формуванні ресурсів для державної підтримки кіноіндустрії звично відведено державному і місцевим бюджетам. Зважаючи на це, очікувати значного притоку коштів для фінансування національного кіновиробництва у близькій перспективі, на наш погляд, не доводиться.

Чинне законодавство передбачає доволі широкий спектр форм фінансової підтримки кіновиробництва з боку держави, а саме:

— участь держави у фінансуванні фільмів за схемою державно-приватного партнерства. При цьому правові норми щодо граничної межі участі держави у реалізації одного кінопроекту мають суперечливий характер. Якщо у Законі України «Про кінематографію» вона визначена на рівні 50% від кошторисної вартості фільму, то згідно «Положення про державну підтримку національних фільмів у продюсерській системі» не має перевищувати 70% витрат на його виробництво. При цьому встановлені обмеження щодо тривалості фільму та вартості однієї хвилини екранного часу [3]. Відбір

кінопроектів для надання державного фінансування здійснюється на конкурсних засадах з урахуванням комплексу оціночних параметрів (художній рівень сценарію, актуальність теми, прогноз глядацького потенціалу та ін.);

— повне покриття витрат на виробництво фільму за рахунок бюджетних коштів (при продукуванні фільмів, зарахованих до державного замовлення);

— компенсація за рахунок коштів державного бюджету відсоткових ставок за кредитами, залученими для виробництва фільмів [4]. Втім, реально ця норма має відношення тільки до операцій з придбання обладнання, будівництва і розвитку інфраструктури кіноіндустрії.

Поряд з існуванням законодавчих проблем, вкрай негативною впродовж останніх років є практика виділення коштів з бюджету на підтримку кіно. За 2012–2014 рр. сукупні видатки бюджетів на кінематографію зменшились з 166,4 млн. грн. до 49,3 млн. грн., або в 3,4 рази, при цьому спостерігалось суттєве щорічне недофінансування цих потреб. Видатки бюджетів безпосередньо на реалізацію кінопроектів за цей період зменшились з 141,4 млн. грн. у 2012 р. до 29,1 млн. грн. у 2014 р., або в 4,9 рази [2].

Вкрай несприятлива ситуація склалася у 2015 р., коли обсяги видатків бюджету на кіноіндустрію виявились недостатніми не лише для започаткування нових кінопроектів, а навіть для погашення накопиченої заборгованості за уже реалізованими. Фактичні обсяги фінансування з бюджету виробництва фільмів за першу половину 2015 р. склали 29,6 млн. грн., або 1/3 від запланованого. Лише збільшення у вересні бюджету Держкіно більш, ніж на 100 млн. грн. дало можливість запустити у виробництво кілька нових фільмів.

Головна особливість практики бюджетної підтримки кіновиробництва в Україні полягає у збереженні методики «ручного» адміністративного відбору кінопроектів для їхнього фінансування за рахунок коштів бюджету. Рішення про затвердження відповідної «Програми виробництва та розповсюдження національних фільмів» приймає Експертна комісія з питань кінематографії. Хоча до складу цього органу входять переважно фахівці кіногалузі (режисери, критики, продюсери), такий підхід до формування переліку кінопроектів, які отримують фінансування не позбавлений ризику корупції при їхньому відборі; залежність отримання бюджетної підтримки від особистих міркувань та смаків обмеженого кола осіб

та ін. На наш погляд, цим пояснюється вкрай короткий перелік вітчизняних кінокартин, які в останні роки отримали комерційний успіх у прокаті.

Фінансова підтримка кіноіндустрії не обмежується участю у фінансуванні виробництва фільмів та передбачає виділення з бюджету коштів також на їх розповсюдження і демонстрування, участь у кінофестивалях категорії «А». У першому випадку бюджетні кошти спрямовуються на відшкодування витрат з тиражування, дублювання, озвучення чи субтитрування фільму іноземними мовами; у другому випадку держава, крім зазначених, оплачує витрати на транспортування фільмокопій до місця проведення фестивалю, адміністративні й транспортні витрати учасників заходу [3].

Окремою формою бюджетної підтримки кіноіндустрії, не передбаченою базовими правовими актами, є надання грантів Президента України молодим діячам у галузі культури, в тому числі кінематографії. Розміри таких грантів встановлює Президент за пропозиціями Міністерства культури України. Однак, зважаючи на незначні обсяги коштів, які виділяються з бюджету на надання таких грантів (1,0 млн. грн. у 2012 р., 0,9 та 0,4 млн. грн., відповідно у 2013 та 2014 рр.), вагомого значення для розвитку національного кіновиробництва вони не відіграють.

Реалії бюджетної підтримки кіновиробництва в Україні засвідчують, що виведення його з кризового стану і забезпечення подальшого розвитку вимагає проведення у галузі кардинальних реформ, які мають передбачати поряд із збільшенням її бюджетного фінансування, диверсифікацію методів та каналів виділення коштів на реалізацію кінопроектів та їхнє розповсюдження. Серед можливих варіантів вирішення цих завдань, на наш погляд, одним із найбільш прийнятних є звернення до досвіду зарубіжних держав, враховуючи те, що у світовій практиці мають місце приклади успішного бюджетного стимулювання кіноіндустрії навіть у країнах з невеликими обсягами кіноринку.

Для прикладу, популярний метод бюджетного субсидування виробників кіно у Швейцарії передбачає преміювання продюсерів за комерційний успіх фільму (якщо кількість глядачів перевищить 10 тис. осіб, то за кожні наступні 5 тис. глядачів продюсери отримують премію). Для сприяння кіновиробництву у податковому законодавстві у Франції платники податків мають можливість вивести

з-під оподаткування до 25% доходів, інвестованих у кіновиробництво, а в Італії ця норма сягає до 70% обсягу особистих чи корпоративних доходів [1]. У Франції продюсери фільмів можуть претендувати на отримання двох видів субсидій за рахунок бюджетних коштів: автоматичні субсидії надаються продюсерам, які випустили комерційно успішний фільм; вибіркові субсидії призначені для некомерційного кіно, які надаються на конкурсних засадах за результатами оцінювання кінопроектів. Однак, найбільш прийнятною для вітчизняних умов, на наш погляд, є схема, що передбачає відшкодування (повне або часткове) витрат на виробництво фільму та оплату акторських гонорарів постфактум за умови його касового успіху. Саме така модель дасть можливість підтримати оригінальні кінопроекти та, одночасно, відсіяти ті з них, що не затребувані суспільством.

Література:

1. Алисова Е. Французская болезнь / Е. Алисова // Журнал «Огонёк». – 2013. – № 4. – С. 44.
2. Звітність про виконання бюджетів за 2012–2014 рр. / Веб-портал Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.
3. Про затвердження Положення про державну підтримку національних фільмів у продюсерській системі: Постанова КМУ від 05.06.1998 № 813 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/813-98-п>.
4. Про кінематографію: Закон України від 13.01.1998 № 9/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/9/98-вр>.
5. Проект Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення фінансової підтримки вітчизняної кінематографії» від 10.12.2014 № 1359 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52825.
6. Проект Закону України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» від 30.09.2015 № 3081-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56657.
7. Юрій С. Чому новітня парадигма економічного розвитку? / С. Юрій, Н. Кравчук // Вісник ТДЕУ. – 2006. – № 5–1. – С. 9–19.